

УДК 657.471

Литвин Р.П.,
к. е. н, доцент кафедри аграрного бізнесу та обліку
Тернопільський національний економічний університет
Юзва О.В.,
фахівець департаменту обліку та звітності
Агрохолдинг "Мрія"

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СПИРТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ВИТРАТ НА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Постановка проблеми. Ринкові відносини зумовлюють необхідність формування нового механізму контролю, в основу якого покладено методи управління підприємством та його виробничими підрозділами. Враховуючи сучасні умови функціонування економіки, основним завданням виступає оптимізація процесу контролю, його ефективне проведення з мінімізацією витрат діяльності.

Інформаційні потреби управління вимагають вдосконалення організації внутрішнього контролю усіх витрат, особливо пов'язаних із якістю продукції, оскільки в сучасних умовах господарювання підприємств спиртової галузі України визначальними чинниками досягнення конкурентних переваг є ціна продукції та її якість. Саме тому, виникає необхідність дослідження питань, пов'язаних із проведенням внутрішнього контролю витрат на забезпечення якості продукції, що дає можливість визначити причини відхилення від норм, виявити невикористані резерви та здійснити певні коригування щодо рівня якості продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку внутрішнього контролю присвятили свої праці багато авторів, зокрема Бутинець Т.А., Бутинець Ф.Ф., Виговська Н.Г., Дорош Н.І., Єрьоменко О.С., Корінько М.Д., Максимова В.Ф., Нападовська Л.В., Пальчук В.П., Пантелєєв В.П., Пархоменко В.М., Соколов Б.Н., Шевчук В.О., Яценко В.М. [3-7] та інші. Однак, недостатньо дослідженими є питання щодо організації внутрішнього контролю витрат, пов'язаних з якістю продукції спиртової галузі.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у розробці організаційних підходів щодо удосконалення внутрішньогосподарського контролю якості продукції спиртової промисловості та витрат на її забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній контроль є однією з функцій управління господарською діяльністю підприємства. Одним із його основних завдань є надання інформації про діяльність підприємства з метою прийняття ефективних управлінських рішень, що є можливим за умови його раціональної організації.

Дослідженням проблем внутрішнього контролю присвячує багато уваги Корінько М.Д., який під внутрішнім контролем розуміє систему заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних з метою найефективнішого виконання усіма працівниками своїх обов'язків по забезпеченню та здійсненню господарських операцій [4, с. 46].

Організовуючи систему внутрішнього контролю, на підприємстві, необхідно дотримуватися системного підходу, який забезпечує його найбільшу результативність та визначає раціональність контрольної діяльності. Ефективна організація внутрішнього контролю забезпечує високий рівень виконання його завдань та чіткий порядок проведення.

Найважливішим напрямом підвищення надійності систем управління є вдосконалення внутрішнього контролю, спрямованого, в першу чергу, на контрольню-аналітичне забезпечення інформацією про якість продукції.

Виходячи з особливостей діяльності спиртової галузі, доцільно розділяти два види внутрішнього контролю якості продукції на спиртових заводах:

1. Забезпечення і контроль якості продукції – технологічний контроль, що регламентується відповідними стандартами з дотримання технології та здійснюється технічним персоналом підприємства [7, с. 131]. Згідно Технологічного регламенту виробництва спирту, підприємства галузі зобов'язані організувати і підтримувати систему контролю якості продукції, яка об'єднує технохімічний та мікробіологічний контроль на всіх стадіях технологічного процесу, спрямовану на забезпечення випуску продукції, яка відповідає вимогам державного стандарту з точки зору безпеки для життя людини та гігієнічним вимогам охорони навколишнього середовища [8, с. 51].

2. Контроль витрат на забезпечення якості продукції – це сукупність організаційних заходів, методик і процедур, використовуваних керівництвом підприємства для впорядкованого і ефективного

ведення обліку витрат на якість, виявлення, виправлення і запобігання помилкам, а також своєчасної підготовки та надання оперативної інформації про витрати на якість [3, с. 10]. Він виступає інформаційною функцією управління, що вимагає оперативної та достовірної інформації про величину і структуру витрат на якість, напрями і джерела їх покриття. Економічна інформація про відповідні витрати надається, в основному, обліковою службою підприємства, а контроль витрат здійснює обліковий апарат та інші економічні служби.

В практичній діяльності на підприємствах спиртової галузі застосовують в основному технологічний контроль. Як зазначає Пальчук В. П., в оперативному порядку в бродильних виробництвах здійснюється лише технологічний контроль виробничого процесу, а систематизованого економічного контролю виробничих витрат насправді немає [6, с. 115].

Слід зазначити, що об'єктами контролю якості продукції на підприємстві спиртової промисловості є процеси, що пов'язані з виникненням витрат на якість продукції, а саме: підготовка сировини, приготування замісу, гідроферментна обробка крохмалевмісної сировини, приготування дріжджів і зброджування зернового сусла, приготування дріжджів і зброджування мелясного сусла, виділення спирту з бражки та його ректифікація.

Вважаємо за доцільне виділити суб'єктів внутрішньогосподарського контролю якості продукції спиртової галузі, до яких належать особи або групи осіб, які наділені відповідними правами та обов'язками здійснення контрольних функцій над об'єктами контролю: 1) суб'єкти щодо забезпечення і контролю якості продукції – технічний персонал підприємства: завідувач сировинним складом, головний технолог, інженер з якості, начальник виробничої лабораторії, начальник зміни, старший інженер-хімік, хімік-аналітик та інші інженерно-технічні працівники; 2) суб'єкти з контролю витрат на забезпечення якості продукції – обліковий апарат і працівники інших управлінських та економічних служб підприємства.

Результати контролю значною мірою залежать від того, які джерела і носії інформації використовують у контрольному процесі. Важливе значення при контролі витрат на забезпечення якості продукції відіграє систематизація інформаційного забезпечення, що включає нормативно-правову базу, внутрішньо-розпорядчу документацію та управлінські звіти, які регулюють процес обліку та контролю витрат в системі якості продукції. Основними джерелами інформації на підприємствах галузі є: ДСТУ 5043:2008 "Спирт етиловий та спиртовмісні рідини. Методи відбирання проб" [2], ДСТУ 4221:2003 "Спирт етиловий ректифікований. Технічні умови" [1], Посвідчення про якість, Аналіз якості сировини, Журнал реєстрації аналізів сировини, Прибутковий ордер на сировину, Журнал обліку зерна, Журнал зберігання зерна, Акт про доопрацювання зерна на складі, Письмовий висновок, Зошит обліку процесу очищення, Виробничий, Лабораторний та Бродильний журнали, Журнал обліку виробництва спирту за показниками лічильників контрольних спиртовимірювальних апаратів, Зошит обліку проб спиртів, Журнал реєстрації аналізів спиртів, сивушного масла і ефіроальдегідної фракції, Дегустаційний листок, Акт виготовлення невідповідної продукції, Звіт по виробництву за добу, Виробничий звіт зі спирту-сирцю, Виробничий звіт про виготовлення ректифікованого спирту, Звіт про витрати допоміжних матеріалів, Зошит обліку проб спирту при відвантаженні.

Організація контролю якості здійснюється шляхом вирішення типових завдань за рівнями управління. На думку Нападовської Л. В., основним недоліком в організації контролю витрат є те, що кожен із функціональних відділів вирішує вузько-спеціалізовані завдання, які часто не відповідають стратегічним напрямкам діяльності підприємства. Крім того, вони у більшості випадків не пов'язані між собою, суперечать один одному, наносячи збитки всій системі контролю та підприємству в цілому [5, с. 124].

До завдань внутрішнього контролю, пов'язаних із якістю продукції спиртової галузі належать: контроль якості сировини, допоміжних матеріалів, які надходять на виробництво, визначення показників якості готової продукції, а також контроль за дотриманням технологічних та санітарно-гігієнічних режимів виробництва [8, с. 52].

Завдання внутрішнього контролю витрат на якість охоплюють: аналіз планових показників витрат на забезпечення якості продукції, оцінку достовірності інформації про задані витрати, оцінку величини досягнутих витрат на якість та їх ефективності [3; 9].

Переконані, що внутрішньогосподарський контроль витрат на забезпечення якості продукції буде дієвим у випадку вирішення наступних питань: визначення та групування витрат на якість; аналіз та оцінка своєчасності та повноти їх здійснення; планування витрат на якість із урахуванням ринкової кон'юнктури, ділової активності підприємства та впровадження нових технологій; облік витрат за стадіями виробничого процесу; оцінка й аналіз динаміки та структури, виконання планових показників, правильності групування та формування витрат на якість.

Одним із основних елементів системи внутрішнього контролю є процедури контролю, які виконують бухгалтери та інші посадові особи. В процесі здійснення внутрішньогосподарського контролю витрат на якість продукції проводять такі контрольні процедури: інвентаризація незавершеного виробництва, обстеження, аналіз якості сировини та допоміжних матеріалів, випробування за органолептичними і фізико-хімічними показниками спирту етилового ректифікованого, фракції головної етилового спирту, сивушного масла, дегустація спирту-ректифікату. Результати проведення контрольних процедур

працівникам облікової служби доцільно узагальнювати в акті перевірки витрат на якість продукції. Заключним етапом внутрішньогосподарського контролю забезпечення якості продукції є розробка заходів щодо усунення виявлених недоліків та перевірка їхнього виконання.

З огляду на зазначене, запропоновано модель організації внутрішнього контролю якості спиртової продукції та витрат на її забезпечення (рис. 1).

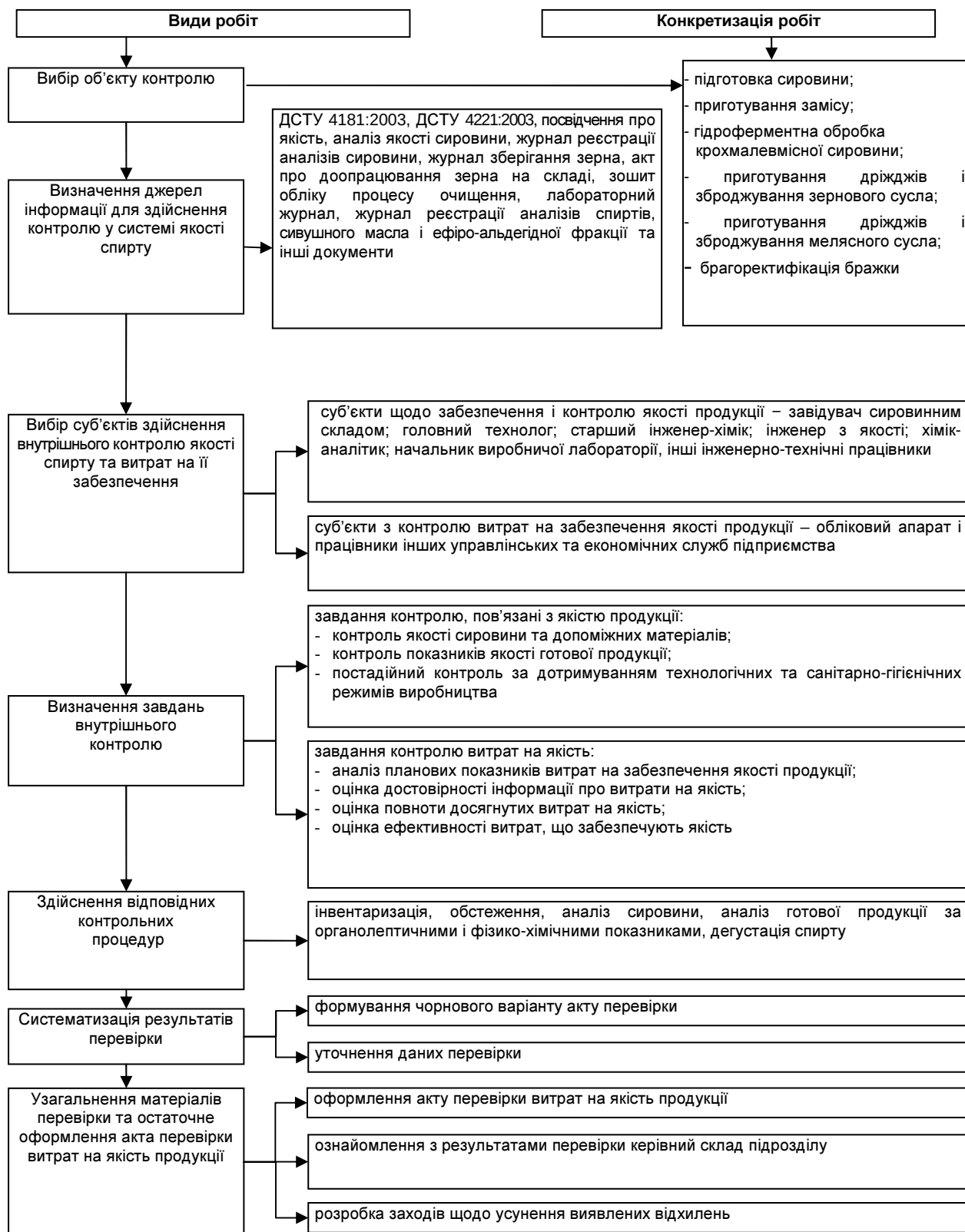

Рис. 1. Організаційна модель внутрішньогосподарського контролю якості продукції спиртової галузі та витрат на її забезпечення

Ефективне функціонування контролю неможливе без наявності відповідного середовища. Тому, ми вважаємо необхідним затвердження облікової політики в частині витрат на якість та документообігу щодо обліку витрат, які забезпечують якість продукції, а також норм та нормативів даних витрат.

Зауважимо, що на більшості підприємствах спиртової промисловості запроваджена автоматизована система електронного обліку спирту, яка забезпечує контроль за його виробництвом та передаванням інформації керівництву підприємства.

Оскільки матеріальною основою виробництва основної, супутньої та попутної продукції є сировина, то особливого значення, на наш погляд, має мати контроль за виходом продукції за кожним сортом спирту і розподіл витрат на сировину між спиртом, супутньою продукцією та відходами виробництва, а також розподіл усіх виробничих витрат в системі якості між окремими видами основної та супутньої спиртової продукції. Даний вид контролю забезпечить достовірне обчислення витрат на забезпечення якості спирту кожного сорту.

Внутрішньогосподарський контроль витрат на якість продукції, пов'язаних з нормативними і наднормативними втратами сировини в процесі виробництва спирту, необхідно здійснювати за кожним технологічним циклом з урахуванням причин і осіб, відповідальних за їх виникнення.

Для істотного покращення результатів діяльності з контролю якості продукції необхідна також концентрація зусиль працівників контрольних служб для забезпечення пріоритетного розвитку прогресивних видів технічного контролю, що дозволяють здійснювати профілактику виготовлення невідповідної продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, в процесі здійснення внутрішньогосподарського контролю як функції управління, потрібно виокремлювати: забезпечення і контроль якості продукції, що є чисто технологічною функцією з дотримання встановлених стандартів та контроль витрат на забезпечення якості продукції, що реалізується економічними та управлінськими службами на базі обліково-аналітичної інформації. Важливо розробити та затвердити відповідним розпорядженням послідовність проведення внутрішньогосподарського контролю якості продукції та витрат на її забезпечення, який мав би проводитись у такому порядку: вибір об'єкта контролю, визначення суб'єктів контролю та характеристика їх повноважень; встановлення джерел інформації для здійснення контролю у системі якості спирту; визначення завдань контролю; здійснення відповідних контрольних процедур; систематизація результатів перевірки; узагальнення матеріалів перевірки та остаточне оформлення акта перевірки витрат на якість продукції.

Раціональна організація внутрішнього контролю витрат на якість дасть змогу підприємствам спиртової промисловості не лише оперативно управляти якістю продукції, але й підвищить її конкурентоспроможність на вітчизняних та зарубіжних ринках.

Література

1. ДСТУ 4221:2003 "Спирт етиловий ректифікований. Технічні умови" [Чинний від 2003-10-14]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/spirt-etilovii-rectifikovanii-tehnichni-umovi-nor10111.html>.
2. ДСТУ 5043:2008 "Спирт етиловий та спиртовмісні рідини. Методи відбирання проб" [Чинний від 2008-08-04]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/spirt-etilovii-ta-spirovmisni-ridini.-metodi-vidbirannja-pr-nor20167.html>.
3. Ерєменко Е.С. Внутренний контроль затрат на качество продукции спиртовой промышленности: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учёт, статистика" / Е.С. Ерєменко. – Новосибирск, 2007. – 16 с.
4. Корінько М.Д. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: навчальний посібник для студентів ВНЗ / М.Д. Корінько ; за ред. М.Д. Корінька. – Фастів: "Поліфаст", 2006. – 440 с.
5. Нападовська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : [монографія] / Л.В. Нападовська. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224 с.
6. Пальчук В.П. Учет и калькулирование себестоимости продукции бродильных производств / В.П. Пальчук. – М.: Пищевая промышленность, 1980. – 129 с.
7. Пархоменко В.М. Методика внутрішнього контролю втрат від браку у виробництві / В.М. Пархоменко // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 2 (14). / Відповід. редактор Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 130-147.
8. Технологічний регламент виробництва етилового спирту з крохмалевмісної сировини. Частина І. Подрібнення сировини, розчинення і оцукрювання крохмалю та зброджування сусла. ТРУ 18.8049-2000. Затв. Держ. департ. прод. 25.10.2000 р.